

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ב.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ב

פרשת מטות

א. תוספת ברכה.

פרק לא' פסוק ח':

ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם (ל"א ח')

הלשון "על חלליהם" אפשר להבין עפ"י המבואר במדרשים, דכיון שראו המלכים האלה שעומדים ליהרג, הפילו עצמם על הגופים הנהרגים, למען יחשבו ישראל שמתים הם (וחשבו לברוח אחרי כן), אבל הכירו אותם והרגום בעודם שוכבים על התרוגים, וזהו באור הלשון הרגו על חלליהם, בשכבם על החללים.

ואופן הטמנה כזו מצינו בישיעה (י' ח') ותחת הרגים יפלו, וכתב הרד"ק בזה הלשון, לא ימלט אלא מי שיחביא עצמו בין ההרוגים שלא יחשבו אותו לחי, עכ"ל, וכפי הנראה הי' זה ידוע גם להלוחמים גם להגלחמים, כי בעוד שידעו מזה הגלחמים היו חושדים אותם בזה הלוחמים, וחפשו ומצאו.

פירושים

1. אינה קושי מוצא פרשנו פסוק?
2. מהי תוספת הנוצלת כאן?
3. היש לפי תוספת פסוק יותר לפרשנות?

* * *

ב. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק לא' פסוק כח':

ויש' הערה למה צוה על המכס במדין ולא עשה כן במדין וענין יותר המלחמות, ולמה נאמר בכנעני ובאותן עממין לא תחיה כל נשמה (דברים כ' ס"ז). טעם העלמת הנאולה לכמה סבות: א) כי' איתן שיהיו בדורותם רחוקים מן הנאולה יהיו נושאים, ב) כי האומות היו משתדלות בקירוב וכן הנאולה לכלות את ישראל. ג) שתוך הזמן הנמשך היו מעבדין אותנו בסרך אבל עתה שעברו השבונות של מהשני קצין האומות חושבות כי יהיה ישראל תחת ידם לעולם ושומרים אותנו להנאתם ולטובתם ולתועלתם. ד) להודיע לישראל שאין הקץ מונבל על כל שנים, אבל אם יהיו ישראל שבין בתשובה מיד יבא הנואל כאשרם אלמלא ישראל משמרין שתי שבתות מיד ננאלין (שבת דף קי"ח ע"ב). ה) שאם יאמינו האומות בכיאת הנואל ושיבנו אל הארץ הנבחרת אין' ספק שהיו מחריבין אותה וישימה למדבר ששמה, אבל עתה יחשבו להקנה לעצמם ומשחזרים בבנינה ובקיומה, ומה הטעם לא נחפרש בתורה מקום בית הנחירה ולא אמר אלא כי אם במקום אשר יבחר יי' (דברים י"ב י"ד) כדי שלא ישתדלו להחריבה, ואולי כבר הניע הקץ ונלה משיחנו לאיזה מקום מן האיים הרחוקים אבל עונותינו סנעו הטוב סנעו ומאחרין אותו ויש זיל שנות' המשיח סך חשבון פלו'. האמנם ככלות אותן שנים בא יבא לא יאחר בין שנכח בין שלא נכח כאשרם דל או כדור שכלו חייב והיו לזמן המונבל, או כדור שכלו זכאי כי או יאמר הקץ, (ע"י סנהדרין צ"ח ע"א) יראו עינינו וישמח לבנו:

מטות

1. **למה אלוות שונות שאף כרשנו מתחילת דבריו, מה הן?**
2. **למה הוא אינו צונה על שתיים הראשונות, אולי יש לפי תשובה אחרת?**
3. **על אלוות השלישית שהיא קרדינאליה הוא מרחיב ונותן חמש תשובות שונות, התוכף אלוותן ולמהסבירן?**
4. **היא צונה ככך על אי הלכות ירושלמי בתורה, איך?**
5. **איך הוא מסביר את הקטע מן האמרא בסנהדרין?**

* * *

ג. אור החיים .

פרק לא' פסוקים למ' מג':

לכ'ל'ר'ל'ר'מג) ויהי המלקוח וגו' ותהי המחצה וגו' ויהי המקס וגו' ותהי מחצת וגו'. צריך לדעת למה האריך כל כך בפרטי החשבון בדבר שיכול כל הבא למנות לידע כי כן יעלה למחצה וכן יעלה למקס וגו'. גם בענין מחצת העדה לא האריך לומר כל פרטי הסכומים אלא חשבון העולה במחצית המלקוח, וגם עליו דן אנכי שלא היה צריך לאמרו, והרמב"ן עליו השלום כתב טעם הדבר שצא להודיע שלא נחסר אחד מזמן המספר לזמן שתצוהו, עד כאן. ואין נראה בעיני דבר זה שמה שלא נחסר מהמקנה בזמן מועט שיש בו נס, ומה גם שיצטרף הכתוב לכתב כל הדברים בשבילי: והשבון בעיני הוא, שהודעת פרטי החשבון במחצית חלק היוצאים בצבא הוא גלות שהמקס היה מלגיו לא שהיה מונה חמש מאות ונותן אחד לה' מפאת המקס אלא מונה תצ"ט ונותן אחד, ולזה העלה כל פרטי

חשבון המקס וממנו מדע שהיו נותנים א' לתצ"ט, והודעת חשבון מחצת העדה בא הכתוב להסיר טעות אחר והוא שיאמר האומר לעולם מקס שנתנו אנשי הצבא היה אחד מת"ק מלבד ואין ראיה מסכום המקס שעלה המקס לומר שאם (לא) כן לא היה עולה מקס של של"ז אלא וקמש מאות צאן למספר האמור. יש לומר שהיו נותנים אותו המקס ממחצית העדה שבנה יעלה מספר האמור במקס חלק הצבא הגם שהיה נתן מלבד, אשר על כן בא הכתוב ומנה מספר חלק העדה ומנאו שלם להסיר מחוש זה, ולזה לא פרט הכתוב במספר חלק העדה אלא מספר המחצית לצורך מה שכתבתי שהמקס נתן מלגיו וכל אחד שלם חלקו ממחציתו, והוא גם כן מה שצוהו ה' במאמר ממחציתם תקחו לומר שלא יפרעו המקס אלא ממחציתם וגם אמר אחד מחמש מאות הא למדת שצריך שיהיה המקס מלגיו:

אלות

1. **מה בדיוק אלוותו?**
2. **מה תשובת הרמב"ן?**
3. **למה כרשנו אינו מקבלה?**
4. **מה תשובת כרשנו?**
5. **התוכף להסביר את המושגים: מלגיו ולתת דולמאות לכך?**

* * *

ד. מלאכת מחשבת .

פרק לב' פסוק ב':

ויבוא בני גד ובי: עד ויאמרו אם טצאנו חן בעיניך ייתן את הארץ וגו' !
 לשמוע למה פירשו דבר אין לריך לו שה' הכה הארץ? וכבר ידענו הדבר! גם מה שחברו פרשה חלוקה בפני עצמה לשאל שאלתם הלא טוב להם לומר מתחילה אם מלאנו חן בעיניך תנה לנו הארץ הזאת שהיא ארץ מקנה וגו' וראיתי לומר (ג) שהולאת השם על הדבר אם טוב ואם רע פועל בייאר על הווייתו הוואיל ורבים מעמי הארץ "מתיחדים להאמין על השם שהוא ויתנו עליו בקולם עד שיאמינוהו אל כל העם באופן כי נסתמפה שדמו ומזלו גרם אם להרע אם להטיב וישוב לו הדבר כן בהכרח. והוא אמרו (לעיל י"ו) קריאי מועד אנשי שם אשריהם שזכו לשם זה הביאם להיות נשיאי עדה כי קול ההמון יפעל לעשות אמת גם דבר שקר בהיותם מתפעלים בחושיהם. גם בני גד וראובן הולרכו להוואיל דבה ושם לנגוא על ארץ סיחון ועוג ולומר בדברם בתוך קהל ועדה שהיא ארץ מקנה ואין בה בית מושב עיר חומה דלתים וצריח כי הכה אותם ה' לנחון ולהרוס ואין נכון להשיב

21

מטות

זה אלא עבדים עבדי משה אשר להם מקנה ולא שאלו עתה להם הארץ ורע רע
יחמר הקונה עד כי המון העם שלא הביטו כוונתם נתפעלו בזה והאמינום לארץ
מקנה לא חפצו בה. וכאשר נעשית מחשבתם לאחר זמן באו ושאלו הארץ להם לכן
לא מלאו בני ישראל איש יחלוק עליהם וישאל גם לו אם הארץ: ד"א הארץ
אשר הכה ה' לפני עדת ישראל רוצה לומר אין לשום שבט לערער ולומר למה
הנתן הארץ הזאת לכם ולא לנו הלא כל ישראל היו בטורת המלחמה והכבישה?
לכך תירטו זו היא ארץ אשר הכה ה' על פני כל העדה וכלם רואים ולא
עמלו בכבוש:

שאלות

1. אינה קשיים מצלה פרשנו בתחילת הקטע?
2. פרשנו בביאורו כאן מצלה נושא מרתק על כוחה של דמיונה ודעת קהל, התוכף להסבירו?
3. מה לפי זה היה במציאות, מה טענו בני השבטים, איך השפיעו על הקהל כולו?
4. בקטע האחרון - דבר אחר - הוא מצלה רציון שונה לחלוטין, מהו ואיך זה יכול היה לפעול?

* * *

ד. העמק דבר

פרק לב' פסוקים כד'-לב' :

לעבור על הבטחתם. ויקחו אותם בע"כ. אך אולי לא יהיו חלוצים. וזה א"ל אלא ברצון ובחשק הלב. [וכ"כ המוס' קדושין דס"א ז'] אזי ונאחזו בתוככם בארץ כנען. לפי הפשט האי בארץ כנען הוא בא למעט דוקא בא"כ. לא תינתן אותם לשוב לעה"י כלל. כי כבר סירשנו שאם לא היה נעשה כן. ה' עה"י מחלק ל"ב חלקים. והיה שבט ראובן וגד נופלים ב"כ איזה חלק בעה"י. אבל מפני הקנס התנס משה שאם לא יעברו חלוצים. אזי ונאחזו בתוככם רק בארץ כנען. ובעה"י לא יעלו חלק כלל. משום שהיה להם ישר כח אם יעברו. מש"ה אם לא יקיימו. הפסידו חלקם שמה. כ"ז הוא ששטח דקרא. אבל בגמ' שם מפרשי בתוככם הוא בעה"י וכן בארץ כנען. ולמדו מדלת כתיב ונאחזו בארץ כנען לחוד. אלא בתוככם הוא בעה"י. ובארץ כנען סליגי שם למאי כתיב יע"ש: (לא) ויענו. כאשר במעמד כולם דבר משה לאלעזר ויושע. ע"כ ענו כולם בהסכמה אחת להניח פנחס מחמד דברים שבלב: (לב) נחמו געבור חלוצים. בלי שום ערמה ומרמה אלא בחשק וברצון:

(כד) בגו לכם וגו'. מכ"מ מה שסייך לזה הדור אזי סומך שלא חשבו מהבטחתם פ"כ בנו לכם וגו' ומסמא והיוצא מפיכם תעשו: (כה) ויאמר וגו'. כתיב בלשון יחיד משום כאשר הוסיף דבר גדול שלא יינתן שום חלון בעה"י. לא הנפיתו כרגע. עד שנתיישבו באסיפה שלהם: והחלטם אלם להסכים וגם מנו להם אז ראש. אחר שנתחלקו מעשרת השבטים. ועליהם להחליט שוב מעשה. ואחר שמנו להם הראש. הנה הראש למשה וסנהדרין ודבר שבביל כולם. כי עבדיך יעשו כאשר אדני מטה: (כו) טפנו נשינו וגו'. באשר הושרך לפרש אשר כל חלון נכח ילך. היה אפשר לחשוב שייראו לעזוב הסף וגשים כאן בעה"י בלי שום מגין. אלא יקחו הסף וגשים עמם עד אשר ישונו גם המה. מש"ה חזרו ופירשו. כ"כ בטחונם חזק בה'. כי מכ"מ אנו שוכים ספטו וגשיתו וגו': (כז) ועבדיך יעברו כל חלון צבא וגו'. זהו עיקר ההבטחה השני' לפי דבר משה: לפני ה'. וזה ההבטחה על דבר משה שיה' הכל לפני ה': (ל) ואם לא יעברו חלוצים אתכם. הן לא ירא משה שמה לא יעברו כלל. כי לא יינתן אותם עשרת השבטים המרוכזים

שאלות

1. מה הפציה בפסוק כד' ומה מוסיף ומפרט פרשנו?
2. אינה קושי מוצא פרשנו בפסוק כה' ומה מצנהו?
3. מה רוצה פרשנו להדגיש בביאורו לפסוק כז ומנין לו זאת?
4. בביורו לפסוק ז' מצלה פרשנו את האפשרויות השונות שצויות להתהוות, התוכף להסבירו ולבסוף איך הפטוח משה את היצוצ התחייבות?
5. מה היה קורה אם לא היו מקשיים כלל את חלקם בצבר הירדן?
6. בפסוק לא' יש התחייבות עליוה ופואמית, למה?

* * *